
Remissyttrande från Bankomat AB

Riksbankskommitténs slutbetänkande ”En ny riksbankslag” (SOU 2019:46)

Innehåll

1. Sammanfattning.....	3
2. Bakgrund	4
2.1. Samhällsbehovet av kontanter.....	4
2.2. Den nya kontantlagen	4
2.3. Förslag till ny riksbankslag.....	5
3. Bankomats synpunkter på ny riksbankslag	7
3.1. Positivt i förslaget.....	7
3.2. Brister i förslaget	7
4. Vägen framåt	10

1. Sammanfattning

Den parlamentariska Riksbankskommittén har haft till uppdrag att utreda det penningpolitiska ramverket och Riksbankslagen.

I juni 2018 lämnade Riksbankskommittén delbetänkandet *Tryggad tillgång till kontanter*. I betänkandet föreslogs att de största bankerna i Sverige enligt lag ska vara skyldiga att säkerställa att Sveriges invånare har tillräcklig tillgång till uttag av kontanter och insättning av dagskassor.

Delbetänkandet mottogs positivt av politiker och i november 2019 antog riksdagen lagen *Skyldighet för kreditinstitut att tillhandahålla kontanttjänster*.

I november 2019 kom Riksbankskommittén med slutbetänkandet *En ny riksbankslag*. I betänkandet föreslås att Riksbanken ska ha ett övergripande ansvar för att kontanthantering i Sverige fungerar. En särskild uppgift är att se till att det drivs depåverksamhet i Sverige.

Bankomat välkomnar lagförslagets ansats att Riksbanken ska få ett större och förtydligat ansvar för kontanthantering och då särskilt kontantdepåerna. Det är ett bra första steg mot ett ökat statligt ansvarstagande för den samhällsviktiga kontantinfrastrukturen.

Samtidigt har Bankomat tre övergripande invändningar mot Riksbankskommitténs slutbetänkande. Vi tycker att det vore olyckligt att lagreglera antalet depåer. Vi vet också att räntekostnadsersättning är ett otillräckligt sätt att minska kostnaderna för aktörer som driver depåer. Slutligen är vi kritiska mot att Riksbankens inte ges ett finansiellt ansvar för hela kontantkedjan.

Bankomat har nu följande medskick till regering och riksdag:

1. Låt antalet depåer och deras geografiska placering bestämmas löpande i samtal mellan Riksbanken och bankerna, i stället för att lagreglera frågan.
2. Fastslå att lagerhållningen av sedlar alltid ska finansieras med hjälp av räntefria lån från Riksbanken, i stället för med banklån.
3. Ge Riksbanken i uppdrag att ta ett finansiellt ansvar för en större del av kontantkedjan genom att utöver depåverksamheten också subventionera uppräkningsverksamhet och kontanttransporter.

Bankomat anser att det är mycket angeläget att Riksbankens roll när det gäller svensk kontanthantering förtydligas och stärks ytterligare.

2. Bakgrund

2.1. Samhällsbehovet av kontanter

I Sverige är den mycket tydliga trenden att digitala betaltjänster ökar snabbt och att användningen av kontanter minskar. Vi är på god väg att bli det första kontantfria landet i världen.

Den minskande kontantanvändningen drivs dels av att konsumenter upplever digitala betalmedel som bekvämare, dels av att handel, besöksnäring och statliga institutioner många gånger inte accepterar kontanter som betalmedel.

När kontanter används i allt mindre utsträckning så har också incitamenten för banker och andra privata aktörer att tillhandahålla kontanter minskat. Ännu mindre är incitamenten att nyinvestera i en fungerande infrastruktur för kontanthantering.

Det finns många fördelar med omställningen till digitala betaltjänster, men den är inte problemfri. En utmaning är att grupper som befinner sig i ett digitalt utanförskap – ofta socioekonomiskt utsatta, äldre och funktionsvarierade – har problem att klara av vardagslivet i ett allt mer kontantfritt samhälle. En annan utmaning är att dagens digitala betallosningar är sårbara och skulle kunna slås ut i vissa typer av krissituationer.

Mot denna bakgrund vill Bankomat att kontanter ska finnas kvar som betalningsmedel runtom i Sverige under överskådlig tid, så att man själv kan välja hur man vill betala.

Samtidigt ser Bankomat på längre sikt positivt på övergången från kontanta till digitala betalsätt. Vad som krävs är att det tas fram lösningar på de utanförskaps- och sårbarhetsproblem som finns i dag.

2.2. Den nya kontantlagen

Den 28 november 2019 antog riksdagen en ny lag som innebär att de största bankerna i Sverige, undantaget det statsägda bolaget SBAB, ska ansvara för att bibehålla befintlig kontantinfrastruktur i landet. Enligt förslaget ska bankerna se till att landets invånare inte har längre än 25 kilometer till från sin bostad till närmaste plats för kontantuttag och insättning av dagskassa.

Bankomat har en principiell invändning mot att lagen lägger ansvaret för och finansieringen av den samhällsviktiga kontantinfrastrukturen på kommersiella aktörer i stället för på staten.

Vi har också varit kritiska mot att lagen enbart riktar in sig på två mindre delar av kontantkedjan: uttag av kontanter och insättning av dagskassor. Lagen innehåller inga åtgärder för depåverksamhet, uppräknig, värde transporter, insättning för privatpersoner och handel.

Bankomat har nu en dialog med de sex bankerna kring hur vi kan hjälpa dem att uppfylla lagkraven. I det sammanhanget har Bankomat analyserat lagen och försökt förstå hur den kommer att påverka kontantservicen i landet. Vi har hittills dragit tre slutsatser.

För det första innebär lagen inte per automatik fler uttagsmöjligheter runtom i landet. Den täckningsgrad som specificeras i lagen – att 99,7 procent av svenskarna ska ha högst 25 kilometer till närmaste plats för kontantuttag – bygger på hur det såg ut i Sverige år 2017. Men den täckningen kan uppnås med färre automater än i dag om automaterna placeras på andra ställen. Orter som idag har fler än en automat kommer ha färre automater i framtiden.

För det andra innebär lagen inte någon garanti för att människor i glesbygd ska få närmare till kontantuttag. Lagen fastslår ett riksgenomsnitt för hur långt svenskarna får ha till närmaste uttagspunkt, men ställer inga krav på kommun- eller länsnivå. Och variationerna över landet är stora och det godkänner lagen.

För det tredje innebär lagen inte fler uttagspunkter där människor faktiskt använder kontanter, det vill säga där det redan i dag finns annan samhällsviktig service som exempelvis apotek och matbutiker. I stället utgår lagens täckningskrav om 25 kilometer från människors bostadsort.

När vi på Bankomat tar beslut om hur vi ska placera vår kontant-service kommer vi försöka se till att det finns en rimlig täckning i alla län och att uttagsautomater ska finnas där människor använder kontanter. Parallellt med det arbetet kommer vi också att utveckla nya tjänster för att tillgängliggöra kontanter.

Samtidigt vill vi vara tydliga med att det totala antalet uttagsautomater knappast kommer att öka, även om fler orter förmodligen kommer att ha en automat. Eftersom efterfrågan på kontanter stadigt minskar så kommer tillgängligheten aldrig mer att bli som förr, då det fanns uttagsautomater i nästan varje kvarter som var öppna dygnet runt.

Sammantaget innebär detta att om vi ska få en fungerande kontantinfrastuktur trots den minskade efterfrågan på kontanter så kommer staten att behöva ta fortsatt ansvar för kontanthantering.

2.3. Förslag till ny riksbankslag

Den 29 november 2019 överlämnade Riksbankskommittén sitt slutbetänkande *En ny riksbankslag* (SOU 2019:46) till finansmarknadsminister Per Bolund. Slutbetänkandet innehåller förslag inom flera olika områden, varav ett är Riksbankens ansvar för kontanthantering.

Riksbankskommittén konstaterar att staten bör verka för att den fortsatta utvecklingen av tillgången till kontant-tjänster sker under kontrollerade former så att allmänhetens och samhällets behov av kontanter tillgodoses. Kontanterna och kontantinfrastrukturen får heller inte tillåtas försvinna innan ett ställningstagande görs om kontanters roll som betalningsmedel i ett längre tidsperspektiv.

I linje med bedömningar som gjordes i delbetänkandet föreslås att Riksbanken ges ett mål för hela sin kontantverksamhet: att bidra till att det finns tillgång till kontanter i betryggande utsträckning i hela Sverige.

Riksbankens tilldelas även tre uppgifter inom kontantverksamheten:

- Att ansvara för kontantutgivningen i Sverige genom att ge ut och lösa in sedlar och mynt.

- Att ha ett övergripande ansvar för att kontanthantering i Sverige fungerar, vilket innebär att regelbundet rapportera till riksdagen, samt vid behov agera som koordinerande aktör i kontanthantering.
- Att ansvara för att det drivs depåverksamhet i Sverige och att det finns sedeldepåer på minst fem platser i Sverige, varav två i de norra delarna av landet.

3. Bankomats synpunkter på ny riksbankslag

Från Bankomats sida väljer vi att inkomma med synpunkter på den del av slutbetänkandet *En ny riksbankslag* som rör kontanthantering.

3.1. Positivt i förslaget

Bankomat välkomnar flera av förslagen i Riksbankskommitténs slutbetänkande.

3.1.1. Mål för Riksbankens kontantverksamhet

Bankomat är positiva till att målet för Riksbankens verksamhet avseende kontanter ska vara att bidra till att det finns tillgång till kontanter i betryggande utsträckning i hela Sverige.

3.1.2. Riksbankens ansvar för kontanthanteringen

Bankomat är positiva till att Riksbanken ska ha ett övergripande ansvar för att kontanthanteringen i Sverige fungerar. Vi instämmer också i att kontanthantering ska definieras som depåverksamhet, uppräkningsverksamhet, kontanttransporter och försäljning och köp av kontanter från slutkunder (som exempelvis handeln, banker och ägare av uttagsautomater).

3.1.3. Riksdagens uppgift att ansvara för depåverksamheten

Bankomat är positiva till att Riksbanken ska ansvara för att det drivs depåverksamhet i Sverige. Vi instämmer i att Riksbanken inte ska driva depåer i egen regi, eftersom detta skulle skapa en onödig fördyrning som skulle belasta Sveriges skattebetalare.

Av de möjliga praktiska lösningar som nämns i slutbetänkandet kring hur Riksbanken ska se till att det drivs depåverksamhet förordar Bankomat att Riksbanken ingår avtal med Bankomat om att driva depåer mot ersättning enligt en lämplig ersättningsmodell som tas fram i förhandlingar mellan Riksbanken och Bankomat eller i ett upphandlingsförfarande.

3.1.4. Riksbankens ansvar vid problem i kontanthanteringen

Bankomat är positiva till att Riksbanken som en del av det övergripande ansvaret för kontanthanteringen vid behov ska kunna ha en koordinerande roll inom kontanthanteringen. Vi instämmer i att Riksbanken vid större problem inom kontanthanteringen ska kunna ta över och driva viss kontanthanteringsverksamhet.

3.2. Brister i förslaget

Bankomat har invändningar mot två av förslagen i Riksbankskommitténs slutbetänkande: antal depåer och deras placering samt räntekostnadsersättning. Därutöver saknar vi åtgärder för att få viktiga delar av kontantkedjan att fungera.

3.2.1. Antal depåer och deras placering

Riksbankskommittén anser att det finns skäl att i lag ange ett lägsta antal depåer och en viss geografisk spridning av dessa. Förslaget är att det ska finnas minst fem depåer i Sverige. Minst en depå ska ligga i Norrbottens län eller Västerbottens län och minst en depå ska ligga i Jämtlands eller Västernorrlands län.

Bankomat tycker att det vore olyckligt att lagreglera antalet depåer och deras geografiska placering. Detta bör bestämmas löpande av Riksbanken och bankerna, som i egenskap av huvudansvariga parter inom svensk kontanthantering är de aktörer som bäst kan avgöra vad som är lämpligt ur beredskaps- och kostnadsperspektiv.

Att ha depåer utspridda över landet, på det sätt som de är i dag, skapar goda förutsättningar för att enkelt och snabbt kunna försörja hela landet med kontanter. Det bygger dock på att det finns en distributionsapparat som värdetransportföretagen står för. I dag är depåerna placerade geografiskt utifrån hur logistiken kring värdetransporter kan optimeras. Om Riksbanken får ett ansvar för framtida depåer så kommer de även då att behöva placeras där de passar efterfrågan och flöden, för att marknadens aktörer ska nyttja dem.

Bankomats bedömning är att inom loppet av några år så kommer antalet depåer ha minskat till en depå som är placerad i Stockholm. Vid tidpunkten för ikraftträdandet av den nya riksbankslagen finns det därför en risk att det blir kostsamt att åter igen bygga upp depåer och uppräkningscentraler utifrån de föreslagna kraven.

En annan svaghet i förslaget är att det är otydligt om de fem depåerna ska ha tillhörande uppräkningscentraler. Depåer utan distributionsapparat kan fylla ett beredskapssyfte, men är oanvändbara för den dagliga kontanthantering i samhället. Om den nya riksbankslagen i slutändan specificerar hur många depåer som ska finnas och var de ska placeras blir det viktigt att också klargöra syftet med de olika depåerna och vilka som ska hanteras som renodlade beredskapslager.

3.2.2. Räntekostnadsersättning

Riksbankskommittén föreslår att Riksbanken fortsatt ska kunna betala räntekostnadsersättning eller ge räntefri kredit till företag som driver depåverksamhet genom att avskilja och lagra kontanter enligt Riksbankens anvisningar. Detta är möjligt i nuvarande riksbankslag och förslaget är att den bestämmelsen ska föras över till den nya riksbankslagen.

Bakgrunden är att när Riksbanken år 2005 beslöt att lägga över hanteringen av Sveriges kontantdepåer på bankerna så beslöt man också att kostnaden för hanteringen skulle belasta kontantdepåkunderna (primärt bankerna), snarare än att kostnaden skulle täckas via skatteuttag.

Eftersom ett lager med sedlar som ägs av Riksbanken inte behöver finansieras, medan ett lager av sedlar som ägs av en privat aktör måste finansieras av den privata aktören, så finns möjligheten för Riksbanken att ge räntekostnadsersättning motsvarande reporäntan eller räntefri kredit till privata aktörer som bedriver depåverksamhet.

Bankomat är den enda aktör som i dag driver depåverksamhet i Sverige. En del av Bankomats kostnader är finansiering av dessa depåer. Hittills har Riksbanken aldrig gett Bankomat räntefri kredit, däremot har vi erhållit räntekostnadsersättning motsvarande reporäntan.

Problemet med räntekostnadsersättning är att privata företag som Bankomat har en högre finansieringskostnad än reporäntan, eftersom banker vid utlåning till företag själva måste ta en ränta som är högre än reporäntan. Räntekostnadsersättningen skapar därmed inte de fördelar som avsågs när Riksbanken lämnade över depåverksamheten till bankerna, något som är extra tydligt i dagens läge med negativ ränta.

Bankomat har under de 15 år som vi ansvarat för depåerna kunnat visa på en mycket god förmåga att sköta verksamheten med en hög kostnadseffektivitet. Men eftersom det pris som vi tar ut av våra kunder motsvarar den faktiska kostnaden så ökar priset i takt med minskande volymer, även om vi kontinuerligt vidtar åtgärder för att hålla nere kostnaderna. Priset för Bankomats tjänster är ett bekymmer för Bankomats kunder och i förlängningen även för allmänheten.

Det är därför problematiskt att Riksbanken inte har använt sig av möjligheten att ge räntefri kredit. Bankomats anser att lagerhållningen av sedlar alltid ska finansieras med hjälp av räntefria lån från Riksbanken, i stället för med banklån.

3.2.3. Finansiering av kontantkedjan

Riksbankskommittén föreslår att Riksbanken ska ha ett övergripande ansvar för att kontanthantering i Sverige fungerar. Med kontanthantering avses – utöver den depåverksamhet som Riksbanken ansvarar för – även uppräkningsverksamhet, kontanttransporter och försäljning av kontanter till bland annat handeln och ägare av uttagsautomater.

Bankomat välkomnar att hela kontantkedjan på detta sätt inkluderas i definitionen av Riksbankens ansvar. Men det är enbart för depåverksamheten som Riksbanken föreslås ha ett finansiellt ansvar. Inget motsvarande ansvar föreslås för uppräknings- och transportverksamhet eller för att handeln ska vilja ta emot kontanter.

Riksbankskommittén för visserligen ett resonemang om att en sedeldepå endast är ekonomiskt rationell om finns en uppräkningscentral i anslutning till depån. Därför sägs också att det kan vara önskvärt att inkludera värdebolagen i en avtalsförhandling om depåer mellan Bankomat AB och Riksbanken. Inget nämns dock om ersättning till värdebolagen för deras uppräknings- eller transportverksamhet.

Riksbankskommittén konstaterar också att ett sätt för staten att stödja kontantkedjan är att verka för en prissättning i grossistledet (depåerna) som leder till lägre kostnader för bland annat handeln. I slutbetänkandet föreslås därför att Riksbanken bör bevaka att eventuella sänkningar av priserna i grossistledet för inhämtning och utlämning av kontanter i så stor utsträckning som möjligt förs vidare så att handlare också möter lägre priser för kontanthantering. Men det mest effektiva sättet för Riksbanken att säkerställa att det ska bli billigare och mer attraktivt för handlare att hantera kontanter och då i synnerhet dagskassar är om Riksbanken subventionerar uppräknings- och transportverksamhet.

Kontantinfrastrukturen är samhällsviktig och bör subventioneras och upprätthållas av staten. Därför anser Bankomat att den nya riksbankslagen ska ge Riksbanken i uppdrag att ta ett finansiellt ansvar för en större del av kontantkedjan genom att utöver depåverksamheten också subventionera uppräkningsverksamhet och kontanttransporter.

4. Vägen framåt

Hur ska vi då hantera det faktum att vi å ena sidan har en minskad efterfrågan på kontanter och därmed minskade privata satsningar på kontanthantering, å andra sidan ett samhällsbehov av en fungerande kontantinfrastruktur?

För Bankomat är svaret självklart: Kontantinfrastrukturen är samhällsviktig och bör upprätthållas av staten. Vi anser att Riksbanken är en lämplig aktör för den statliga subventionering som behövs för att upprätthålla en infrastruktur som används allt mindre i vardagen, men som samhället av flera skäl anser behöver finnas kvar.

Riksbankskommitténs slutbetänkande är ett bra första steg mot att staten tar ett fullt ansvar för kontanthanteringen i samhället. Frågan har länge varit brännande och det är angeläget att Riksbankens roll när det gäller svensk kontanthantering nu förtydligas och stärks.

När betänkandet och inkomna remissvar nu behandlas av regering och riksdag vill Bankomat se följande tre justeringar av lagförslaget:

1. Låt antalet depåer och deras geografiska placering bestämmas löpande i samtal mellan Riksbanken och Bankomat, i stället för att lagreglera frågan.
2. Fastslå att lagerhållningen av sedlar alltid ska finansieras med hjälp av räntefria lån från Riksbanken, i stället för med banklån.
3. Ge Riksbanken i uppdrag att ta ett finansiellt ansvar för en större del av kontantkedjan genom att utöver depåverksamheten också subventionera uppräkningsverksamhet och kontanttransporter.

Så länge det finns ett behov av kontanter kommer vi på Bankomat att göra vad vi kan för att människor ska ha tillgång till dem. Och vi hjälper gärna såväl Riksbanken som marknadens parter att bygga en fungerande kontantinfrastruktur i samhället.

För mer information, kontakta gärna:

Nina Wenning, vd, 070-422 04 70, nina.wenning@bankomat.se

Johan Nilsson, kund- och marknadschef, 070-775 88 47, johan.nilsson@bankomat.se

Jenny Danielsson, pr- och kommunikationsansvarig, 070-775 88 47,
jenny.danielsson@bankomat.se